

Qosimova Feruza Xursanali qizi

Fargʻona davlat universiteti, tilshunoslik kafedrası doktoranti, filologiya fanlari

boʻyicha falsafa doktori (PhD)

Kasimova_feruza@mail.ru, ORCID ID 0000-0001-8440-5862

INGLIZ VA OʻZBEK TIBBIY TERMINLARINING SHAKLLANISH ASOSLARI

Annotatsiya: Maqolada ingliz va oʻzbek tibbiyot terminologiyasining tarixiy shakllanish bosqichlari tadqiq qilingan boʻlib, unda dastlab jahon, soʻng esa milliy tillarning tibbiy terminologik tizimlari shakllanganligi aniqlangan. Xususan, ingliz tilidagi tibbiy terminlar XIV asrdan, oʻzbek tilidagi soha birliklari XVII asrdan qoʻllanila boshlanganligi toʻplangan manbalar asosida dalillab berilgan. Mavzuni yoritishda qiyosiy-tarixiy, tavsifiy metodlardan foydalanilgan. Mazkur tadqiqot oʻz ichiga ingliz hamda oʻzbek tibbiyot terminologiyasining tarixiy ildizlari hamda shakllanish omillari kabi maʼlumotlarni jamlaganligi bilan muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit soʻzlar: tibbiy termin, jahon tibbiy terminologik tizimi, yunon, lotin, arab, milli tillar

Касымова Феруза Хурсанали кизи

Докторант Ферганского Государственного Университета, доктор философии

по филологии (PhD)

Kasimova_feruza@mail.ru, ORCID ID 0000-0001-8440-5862

ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ АНГЛИЙСКИХ И УЗБЕКСКИХ МЕДИЦИНСКИХ ТЕРМИНОВ

Аннотация: В статье рассматриваются этапы исторического формирования английской и узбекской медицинской терминологии, и было определено, что сначала сформировались медицинские терминологические системы мирового, а затем национальных языков. В частности, на основе собранных источников доказано, что медицинские термины на английском языке использовались с 14 века, а на узбекском языке - с 17 века. Для освещения темы использовались сравнительно-исторический и описательный

методы. Данное исследование важно, поскольку оно включает в себя такую информацию, как исторические корни и факторы формирования английской и узбекской медицинской терминологии.

Ключевые слова: медицинский термин, мировая медицинская терминологическая система, греческий, латынь, арабский язык, национальные языки.

Kosimova Feruza Khursanali kizi

Doctoral student of Fergana State University, PhD in philological sciences

Kasimova_feruza@mail.ru, ORCID ID 0000-0001-8440-5862

BASICS OF FORMATION OF ENGLISH AND UZBEK MEDICAL TERMS

Abstract: The article examines the stages of the historical formation of English and Uzbek medical terminology, and it was determined that firstly the world medical terminological system was formed, and then the systems of national languages. In particular, based on the collected sources, it has been proven that medical terms in English have been used since the 14th century, and in Uzbek since the 17th century. Comparative-historical and descriptive methods were used in the paper. This study is important because it includes information such as the historical roots and factors in the formation of English and Uzbek medical terminology.

Key words: medical term, world medical terminological system, Greek, Latin, Arabic, national languages.

KIRISH. Inson qadim zamonlardan boshlab o'z hayoti davomida tabiat bilan, atrof - muhit bilan doimo uzviy aloqada bo'ladi, unga ta'sir o'tkazadi, undan ta'sirlanadi va bu jarayonda turli tabiiy-biologik, ruhiy holatlarni boshdan kechiradi: goh shodlik, goh g'amginlik, goh mamnunlik, goh asabiylik, goh sog'lik, goh bemorlik holatlarida bo'ladi va bunday holatlarning sabablarini aniqlashga harakat qiladi, salbiy holatlarni bartaraf etish yo'llarini qidiradi. Ayni paytda u o'z hayotida, atrofida hayotida namoyon bo'lgan turli xil kasalliklar, ularning belgilariga, kasalliklarni bartaraf etuvchi vositalar – dorivor moddalarga

nom beradi, ya'ni ularni ma'lum so'zlar bilan ataydi. Shu tariqa asta sekin tibbiy atamalar (terminlar) tizimi shakllana boshlaydi [1, 230].

Hurmatli birinchi prezidentimiz, I.A.Karimov: "Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q" [2], – deb ta'kidlaganlaridek, mazkur tilshunoslik (terminshunoslik) va tibbiyotni o'zida mujassamlashtirgan gibrid sohaning ham dastavval kelib chiqish tarixi va shakllanishini tadqiq qilish yuqori darajada dolzarblik kasb etadi. Zero, bu masala zamonaviy tibbiy terminologik tizimning yutuq va kamchiliklarini ko'rsatib berishga ko'maklashadi. Bundan tashqari, A.Saidnomanovning fikriga qo'shilgan holda "Terminlarning genetik asoslarini aniqlash terminologik tizimlarning qay yo'sinda boyiganligi, o'z va o'zlashgan terminlardan qanday foydalanilayotganligi, ularning qo'llanish o'rni kabi masalalarga aniqlik kiritishga imkon beradi" [3, 11], – deb aytish mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi. Ingliz va o'zbek tibbiyot terminologiyasining shakllanish tarixini tadqiq etishda qiyosiy-tarixiy, tavsifiy metodlaridan foydalanildi. Mazkur masala diaxron usulda o'rganilib, yig'ilgan manbalar asosida yoritib berilgan.

Tahlil va natijalar. Har qaysi tildagi tibbiy terminlarning shakllanish asoslari shubhasiz jahon tibbiy terminologik tizimi bilan aloqadordir. Shu bois dastlab ushbu masalani jahon miqyosida keng tadqiq qilishni joiz deb topdik. Ma'lumki, jahon tibbiy terminologik tizimi barcha tillar uchun umumiy bo'lgan xalqaro tizim hisoblanadi. Uning taraqqiy topishida quyidagi muhim bosqichlar alohida o'rin tutgan:

Yunon tili. Stedman lug'atida qayd etilishicha, tibbiy terminologik tizimning to'rtidan uch qismini kelib chiqishi yunon tilidan bo'lgan birliklar tashkil etadi [4, 15]. Buning asosiy sababi tibbiyotning asoschilari yunonlar bo'lganligidir. *Gippokrat* va uning maktabi izdoshlari, shuningdek *Galen* mazkur soha rivojiga ulkan hissa qo'shgan olimlardan sanaladi. Xususan, H. John ham tibbiy terminologiyada yunon tilidagi birliklar ko'pligini ta'kidlab, quyidagi sababni keltiradi: "Zamonaviy G'arb tibbiyotining ildizlari miloddan avvalgi V asrga borib taqaladi, o'shanda yunon shifokori Gippokrat (460-377) ilk bor kasallikni jismoniy

sabablarga bogʻlagan, tibbiyotni dindan ajratgan va bemor holatini kuzatish orqali tashxis qoʻyish hamda davolashni oʻrgatgan. Gippokrat va uning shogirdlari, xususan Galen (milodiy 130-201) yunon tilida tibbiyotga oid katta va xilma-xil asarlar yozgan. Ularda qoʻllanilgan koʻplab anatomik, patologik va terapevtik terminlar bugungi kunda ham foydalanilmoqda” [5, 30]. Darhaqiqat, hozirgi kunda *artrit, plevrit, nefrit* kabi koʻp qoʻllaniladigan terminlar aslida mumtoz tibbiyot vakillarining nishonasidir.

Etimologik jihatdan yunon tiliga mansub boʻlgan tibbiy terminlar miqdori koʻpligining ikkinchi sababi shundaki, ushbu tilda qoʻshma soʻzlarni hosil qilish qulay. Yaʼni eʼtibor beradigan boʻlsak, hozirgi kunda qoʻllanilayotgan tibbiyotga oid aksariyat terminlarda yunon tilidagi (shuningdek lotin tilidagi) terminelementlar mavjud. Ular oʻzak, old qoʻshimcha (prefiks), orqa qoʻshimcha (suffiks) tarzida termin tarkibida uchraydi. Misol uchun: *osteoxondroz, dermatoma, streptokok, travma, apatiya, anemiya, anesteziya, akantoma, akantosit, sindrom*.

Yuqoridagi affikslar yordamida yangi terminni hosil qilish qulayligi – ular qisqa, aniq va jarangliligidir. Bu esa bir tomondan terminlarga qoʻyiladigan umumiy tamoyillarga mos kelsa, boshqa tomondan esa tibbiy terminologiyani xalqaro tilga aylantirishga xizmat qiladi.

Lotin tili. V.Albinning taʼkidlashicha, “Lotin tili anatomik, yunon tili esa klinik nomenklaturaga xos tildir” [6, 98]. Maʼlum boʻlishicha, tibbiyotning asosiy qismi hisoblangan anatomiyada lotin tilidan oʻzlashgan termin yoki terminelementlar koʻpchilikni tashkil qiladi. Ehtimol Andrey Vezaliyning “*De humani corporis fabrica* (1543)” nomli anatomik asari lotin tilining anatomiya sohasida keng tarqalishiga katta xizmat koʻrsatgan, zero ushbu kitob oʻzida faqat lotin tilidagi anatomik terminlarni jamlagan. Misol uchun: *nerv, plasenta, tonzillit*.

Shuningdek, tibbiyotda lotin tilidagi termin va terminelementlarning koʻp qoʻllanilishi oʻziga xos tarixiy asosga ega. Chunonchi, Rim imperiyasi qulashi bilan yunon tili oʻz mavqeini lotin tiliga boʻshatib bergan va lotin tili nafaqat Katolik cherkovining tili balki u hukmron boʻlgan barcha davlatlarda umumiy

muloqot vositasi sanalgan. Natijada tibbiyotga oid ko‘plab asarlar shu tilda yozilgan.

Bugungi kunda tibbiyot oliy o‘quv yurtlarida lotin tili maxsus fan sifatida o‘qitiladi. Bu bo‘yicha bir nechta darsliklar [7-8] ham yaratilganki, bundan lotin tili nafaqat anatomiya sohasi balki tibbiyotning barcha tarmoqlari terminologiyasida alohida o‘rin tutishi anglashiladi. Ye.V.Filippovanning tadqiqiga ko‘ra, ingliz tilidagi tibbiy terminlarning 95 foizini yunon va lotin tiliga mansub termin yoki terminelementlar tashkil qiladi [9, 7]. Shuningdek, F. Akbaxodjayevaning ta’kidlashicha, “Tibbiyot tilining kelib chiqishida lotin va yunon tillaridan bo‘lgan terminlar ustuvor tilosti hisoblanadi” [10, 14]. Demak, ushbu mumtoz tillar tibbiyot terminologiyasining shakllanishi uchun asos vazifasini bajargan, bajarmoqda va kelgusida ham bajaradi, deb tahmin qilishimiz mumkin. Bunga V.Montalt va M.Gonzalezlarning quyidagi fikri ham asos bo‘la oladi: "Yunon va lotin tiliga mansub so‘zlarni, prefikslar va suffikslarni bilish tibbiy terminologiya binosining asosiy g‘ishtlarini tanish imkonini beradi" [11, 232].

Arab tili. IX-X asrlarda jahon tibbiy terminologik tizimida yana bir o‘zgarish – arab tili kirib keldi. Dunyoda islom dinining tarqalishi tibbiy leksikaga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatganligini, ta’kidlash joiz. Gippokrat, Galen, K.Talonning deyarli barcha asarlari shu tilga tarjima qilindi. K.Avilovanning fikricha, “Arab tilidagi tibbiyotning tarixiy ahamiyati qadimgi dunyoning eng boy tibbiy merosini saqlab qolganligidir” [12, 224-227]. Darhaqiqat, yunon va lotin tilidagi manbalar asosida arab tibbiy terminologik tizimi tashkil topgan. Biroq, jahon tibbiy terminologik tizimining shakllanishida arab tili davri shunchaki tarjimalar jamlanmasi bo‘lib qolmasdan, yangi tibbiy kashfiyotlar va o‘z o‘rnida yangi terminlar majmuasi bo‘lgan. Bunga Abu Bakr Muhammad ibn Zakariyo Roziy, Abu Mansur Hasan ibn Nuh Qamariy, Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Abu Abdulloh Muhammad ibn Yusufiy, Hakim Azraqiy, Muhammad ibn Bahrom Qalonasiy Samarqandiy, Muhammad ibn Yusuf Yusufiy al-Hiraviy, Ubaydillo ibn Muhammad Yusuf Kahhol, Junaydilloh ibn Islomshayx Xoziq, Ja’farxo‘ja ibn

Nasriddinxo'ja al-Husayniy Hazoraspiy, Yayfoniy Xo'qandiy, Abu Ibrohim Ismoil ibn Hasan Jurjoni, Abdurahmon Marva va boshqalar katta xizmat ko'rsatgan. Ular o'zining arab tilida yozilgan asarlari orqali jahon tibbiy terminologiyasiga yangi tushunchalarni olib kirishga muvaffaq bo'lgan. Misol uchun, Ar-Roziy o'zining "Kasalliklar tarixi" nomli asarida *obila*, *isitma*, *qizamiq* [13, 73] kabi tibbiy terminlarni qo'llagan. Hozirgi kunda ham arab tiliga mansub *alkogol/alcohol* - الكحول (al-kuhūl), *alkali/alkali* - قلوي (qalawī), *shakar/sugar* - سكر (sukkar) [14, 69] kabi terminlar amalda keng qo'llaniladi.

Alohida qayd etish kerakki, o'rta asrlar jahon tibbiy terminologiyasida arab tilining nufuzi ortishiga Abu Ali ibn Sino (g'arbda - Avicenna) ning mehnati alohida ahamiyatga ega. Uning "Kitob ul-Qonun fit-tib" asari jahon tibbiyotida muhim manba bo'lish bilan birga, to'rt mingga yaqin tibbiyotga oid so'z terminni o'zida mujassamlashtirgan noyob qo'llanma hisoblanadi. Xususan, bir guruh olimlarning tadqiqiga ko'ra kitobning I bob "Arteriya", "Vena", "Puls" va "Yurakning har xil holatlari" deb nomlangan bo'limlarida yunon va lotin tiliga mansub kardiologik terminlar - 160 dan ortiq hamda arab tiliga mansub leksik birliklar - 20 ga yaqin [15, 15-16] ekanligi aniqlangan. Bundan kelib chiqadiki, mumtoz tillarga mansub tibbiy terminlar IX-X asrlarda Sharqda ham faol qo'llaniluvchi asosiy vosita hisoblangan hamda ularga Abu Ali Ibn Sino o'z tadqiqoti va bilimlariga tayanib, qo'shimchalar kiritgan. Misol uchun, *shaqiqa* (*migren*), *ibrida* (*impotentsiya*), *sarsom* (*meningit*), *xilfa* (*diareya*), *sakta* (*apopleksiya*), *sharo* (*eshakem*) [16] va 30 ga yaqin puls turlarini ajratib, alohida nomlar bergan.

XIV asrda arab tilining jahon tibbiy terminologik tizimiga ta'siri zaiflashib, milliy tillar shakllana boshladi. Chunonchi, "Zamonaviy ingliz tili davri qirol Genrix VIII hukmronligi davridan boshlangan" [17, 225], – deb B.Dzuganova o'zining tadqiqotida qayd etgan. Uning shakllanishiga Uyg'onish davri hamda gumanizm (lot. *humanus* – insoniy) ta'limoti asosiy omil vazifasini bajargan. Ular mumtoz tillarni, adabiyotni va san'atni tadqiq qilishga bo'lgan qiziqishni kuchaytirgan [17, 225]. Natijada mamlakatda yunon tili bilan birga lotin tilining

nufuzi ko'tarilib, tibbiyotga oid yangi kashfiyotlarni nomlashda ushbu tillar leksik manba vazifasini bajargan. E.Endryusning aniqlashicha, bu davrda o'n ikki mingga yaqin yangi terminlar lotin tilidan to'laqonli o'zlashtirilgan. Misol uchun: *cerebellum, delirum, virus, cadaver, cornea, vertigo, albumen, sinus, appendix, pus, abdomen, digit, ligament, saliva* [18, 77]. Lekin shunga qaramay, sof ingliz tilidagi terminlarni ham kuzatish mumkin. Bu holat asosan tana a'zolari nomlarida uchraydi: *breast* (ko'krak qafasi), *kidney* (buyrak), *skin* (teri), *eye* (ko'z).

Zamonaviy ingliz tibbiy terminologik tizimining korpusida, shuningdek, boshqa tillardan o'zlashtirilgan terminlar ham o'rin olgan. Xususan, B.Dzukanovning tadqiqiga asoslangan holda fransuz tilidan: *invalid, curette, grippe, cretin, migraine, cannula, tampon*; ispan tilidan: *mosquito, quinine*; italyan tilidan: *influenza, malaria, quarantine, pellagra, scarlatina*; nemis tilidan: *aspirin, plaque* [17, 226] kabi terminlar mavjudligini qayd etish mumkin. Bundan globallashuv jarayoni ingliz tibbiy terminologiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatganligi anglashiladi.

O'zbek tibbiy terminologik tizimining ham genetik asosini jahon tibbiy terminologik tizimi tashkil qiladi. Yuqorida qayd etilgan yunon, lotin, arab tillaridan o'zlashgan leksik birliklar unda salmoqli qismni egallaydi. Ammo shu bilan birga, u ingliz tibbiy terminologik tizimidan farqli o'laroq fors, tojik, arab hamda rus tillari ta'sirida taraqqiy topdi. Bunga bir tomondan, o'tmishda o'zbek xalqi turli xil elatlar bilan iqtisodiy, siyosiy, madaniy sohalarda aloqa qilganligini sabab deyish mumkin. Ushbu munosabat jarayonlari o'zbek tilining so'z boyligiga ma'lum darajada o'z ta'sirini o'tkazgan. Boshqa tomondan, R.O. Bobokalonovning tadqiqiga tayangan holda, bunga tarixiy jarayonlar ham sabab deb qayd etish mumkin: "VII asrgacha bo'lgan davrlarda yurtimizga bostirib kelgan ko'pgina elatlar (Eron, Makedoniya, Eftalitlar, Turk xoqonligi) ning ta'sir doirasida o'zbek tiliga ularning baynalminal so'zlarining o'zlashishi hamda aholi orasida amalda qo'llanilishiga olib kelgan. VII asrdan keyingi davrlar bevosita arablarning yurtimizga bostirib kirishi hamda hukmronligi davrida arab tilining tilimizga ta'siri hamda yangi so'zlarning o'zlashtirilishiga olib kelgan" [19, 140]. Darhaqiqat,

mazkur omillar o'zbek tilining, shu bilan bir qatorda o'zbek tibbiy terminologiyasining ham shakllanishiga katta xizmat ko'rsatgan. Zero, yozuvchi V.Gyugo ta'kidlaganidek, "Hech bir til qotib qolmaydi, tillar xuddi dengizdek chayqalib turadi" [19, 138]. O'zbek tibbiy terminologiyasini diaxron tadqiq qilar ekanmiz, u tarixiy jarayonlar ta'sirida "dengiz" kabi chayqalib, boshqa tillardan o'zlashtirilgan terminlarga yohud terminelementlarga boyib borganligini kuzatishimiz mumkin. Misol uchun, hozirgi kunda amalda keng qo'llaniladigan *asab, bavo'sir, vasvasa, davo, jarohat, zotiljam* kabi terminlar arab tilidan; *bachadon, bemor, bod, doya, zardob, zaxm* kabilar – fors va tojik tillaridan; *kislorod, gorchitsa, grelka, marli, palata, rak* – rus tilidan o'zlashtirilgan.

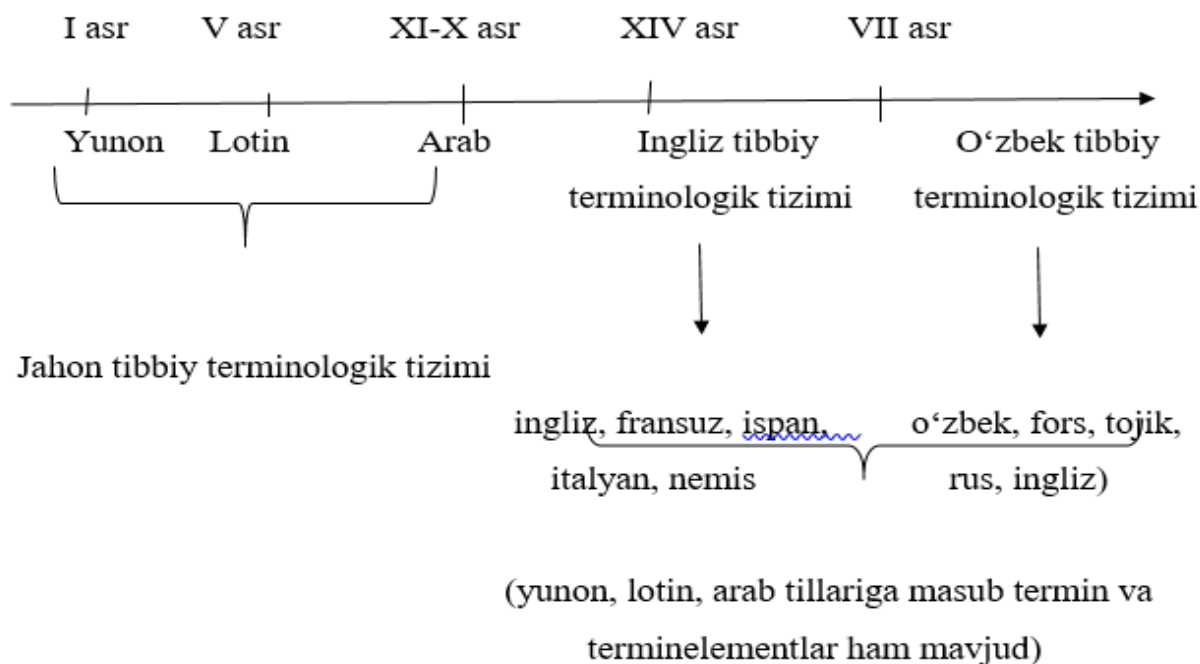
O'zbek (turkiy) tilida yozilgan dastlabki tibbiy asar Buxoro amiri va tabib – Subxonkulixon (Sayid Muhammad Subxonkulixon ibn Saydiodir Muhammadxon) ga tegishlidir. Uning "Subxon tibbiyoti" va "Subxonning hayotbaxsh tibbiyoti" nomli asarlari aynan shu jihati bilan tibbiyot tarixida muhim ahamiyat kasb etadi. Muallif asar tili xususida quyidagicha fikr bildirgan: "O'tmishdagi tabiblar bizga arab va fors tilida yozilgan kitoblar qoldirganlar. Men turk (o'zbek) tilida yozilgan tibbiy kitob uchratmadim. Mahalliy aholi arab va fors tilida yozilgan kitoblardan foydalana olmaydi. Shuning uchun men o'z kitobimni turk (o'zbek) tilida yozdimki, undan o'zimizning odamlar foydalansinlar" [20, 118]. Demak aytishimiz mumkin-ki, ona tilimizdagi tibbiy terminlar dastlab o'zbek xalqiga mansub Ashtarxoniylar sulolasidan bo'lgan Subxonkulixon davridan, ya'ni XVII asrning birinchi choragidan boshlab qo'llanilgan.

XIX asrning ikkinchi yarmidan Markaziy Osiyo, jumladan, O'zbekiston chor Rossiyasining mustamlaka mamlakatiga aylanishi oqibatida rus tilining o'zbek tiliga ta'siri hamda rus tili orqali boshqa Yevropa tillardan (fransuz, italyan, nemis, ingliz, ispan) ko'plab so'zlar o'zlashdi [21, 135]. Alohida qayd etish kerakki, O'zbek tibbiy terminologiyasiga hech qaysi til rus tilichalik katta ta'sir o'tkaza olmagan. Misol uchun, xalqimiz UTT (ultratovush tekshiruvi) dan ko'ra UZI (ультразвуковое исследование) ning nimaligini yaxshiroq tushunadi. Hatto oradan shuncha yil o'tgan bo'lsa ham hozirgi kunda yurtimizda tibbiy muloqotlar

asosan rus tilida olib borilayotganligini inkor qilib bo'lmaydi.

XULOSA

Umuman olganda, o'zbek hamda ingliz tibbiyot terminologiyasining shakllanishida ijtimoiy-tarixiy voqealar, sohadagi kashfiyotlar, har ikkala tilning ichki imkoniyatlari va boshqa tillar bilan o'zaro munosabati muhim ahamiyat kasb etgan. Eng asosiy umumiylik sifatida ushbu tizimlarning asosini mumtoz tillarga mansub birliklar tashkil qilishini qayd etish mumkin. Chog'ishtirma tadqiqimiz natijasida o'zbek tilidagi tibbiy terminlar ingliz tilidagiga qaraganda nisbatan kechroq qo'llanila boshlanganligi (o'zbek: XVII asrda, ingliz: XIV asrda) ma'lum bo'ldi. Ularning shakllanish evolyutsiyasi hamda tarkibiy tuzilmalari quyidagi 1-rasm orqali yaxshiroq ko'rsatib berilgan:

1-rasm. Tibbiyot terminologiyasining shakllanish evolyutsiyasi

Shunga qaramay, hozirgi kunda o'zbek tibbiy terminologik tizimi ham jahon miqyosidagi xalqaro terminologik tizim bilan yaqin ekanligini e'tirof etish joiz. Mustaqillik davrida mamlakatimizda o'zbek tilining nufuzi ko'tarilib, uning lug'at zahirasini tartibga solishga katta e'tibor qaratildi. Xususan, tibbiyot leksikasi bo'yicha ko'plab tadqiqotlar amalga oshirildiki, natijada o'zbek tibbiy terminologik tizimining zamonaviy ko'rinishi yuzaga keldi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Мадвалиев А. Ўзбек терминологияси ва лексикографияси масалалари. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2017.
2. Karimov I.A. Tarixiy Xotirasiz kelajak yo‘q. – Toshkent: Sharq, 1998 yil.
3. Саидноманов А.К. Ўзбек тили тиббиёт терминологияси ва унинг лексикографик талқини: Филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) дисс. автореф. – Тошкент., 2022. – 55 б.
4. Banay GL. An Introduction to Medical Terminology I. Greek and Latin Derivations. Bulletin of the Medical Library Association. 1948 Jan; 36 (1): 1-27. PMID: 16016791; PMCID: PMC194697 (Stedman, T. L., Practical medical dictionary, x3th ed., Baltimore, Wood, 1936.)
5. John H. (2005). “Greek and Latin in Medical Terminology”. [online] Available from <http://stedmansonline.com/webFiles/Dict-Stedmans28/APP04.pdf>.
6. Albin, V. (1999). "Handling Greek and Latin Terms in Spanish Medical Translation". Translation Journal, 3(3).
7. Болиев М. Н. Лотин тили ва тиббиёт термипологияси: Тиббиёт коллежлари учун дарслик. – Тошкент: Абу Али Ибн Сино номидаги Тиббиёт нашриёти, 2002 й. – 256 б.
8. Israilova M.N. Lotin tili va tibbiy farmasevtik terminologiya asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016 y. – 176 b.
9. Филиппова Е. В. Типология онкологических терминов в современном английском языке [Электронный ресурс]: автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04. М., 1991. – С. 7. (23 с.) Режим доступа: <http://cheloveknauka.com/v/566968/a?#?page=11> (дата обращения: 15.10.2019).
10. Акбарходжаева Ф.А. Тиббиёт соҳасига оид ўзлашма терминларнинг лингвостатистик тадқиқи (лотин тилидан рус ва ўзбек тилларига ўзлашган терминлар мисолида): Филология фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) дисс. автореф. – Тошкент., 2022. – 54 б.
11. Montalt, V. and Gonzalez, M. (2007). Medical Translation Step By Step. Manchester: St Jerome.
12. Авилова К. Тиббий терминологиянинг лингвистик хусусиятлари,

“тиббий атама” тушунчаси ва унинг шаклланиши ва ривожланиши тарихи. // Ўзбекистон Миллий Университети хабарлари, 2022 (1/1). – Б. 224-227.

13. Абу Бакр Ар-Розий. Касалликлар тарихи. – Тошкент: Халқ мероси. 1994. – Б. 73.

14. Gharsa M. A. The problems of translating medical terms from English into Arabic: PhD thesis. – Durham University, 2015. – 264 p.

15. Абдулхаирова Ф.И, Маматова Н.А., Абдурахманова М.У., Будикова М.Х. Состав медицинской терминосистемы «Канона врачебной науки». // Филология и лингвистика: проблемы и перспективы: материалы III Междунар. науч. конф. – г. Санкт-Петербург, ноябрь 2018 г. — С. 15-16.

16. Абу Али Ибн Сино. Тиб қонунлари: (Уч жилдлик сайланма). (Тузувчилар: У.Каримов, Ҳ.Ҳикматуллаев). – Тошкент: А.Қодирий номидаги халқ меъроси нашриёти, 1992.

17. Džuganová Božena. (2002). A brief outline of the development of medical English. Bratislavské lekárske listy. 103. – P. 223-227.

18. Andrews E. A history of scientific English. The story of its evolution based on a study of biomedical terminology. New York, Richard R. Smith 1947. – P. 77.

19. Bobokalonov R.O. Fransuz tilidan o‘zbek tiliga o‘zlashgan baynalminal tibbiy terminlar. // “Topical issues of teaching foreign languages” republican scientific-practical online conference on March 17-18, 2021. Web: <https://econferenceglobe.com>. – B. 136-144.

20. Рустамова Х.Е., Стожарова Н.К., Нурмаматова Қ.Ч., Абдурашидова Ш.А. Тиббиёт тарихи. – Т., 2014. – 206 б.

21. Ruziyeva N. O‘zbek tiliga fransuz tilidan o‘zlashgan so‘zlar xususida. // Til, ta’lim, tarjima xalqaro jurnali, Toshkent, 2022, 3/6. – B. 135.